

Hannes Virrankoski:

Alustus Henkarissa 23.9.2013

Tekstinä Matteuksen evankeliumin luku 28

Jeesuksen ylösnousemus on aihe, jota viime vuosikymmeninä on pohdittu hyvin innokkaasti. Väitetään, että naispappeuskysymystä koskevat erimielisyydet ovat paljon vähäisempi kirkkoa jakava tekijä kuin Jeesuksen ylösnousemus.

Aluksi annan puheenvuoron tunnetulle vapaa-ajattelijalle opetusneuvos, filosofian tohtori Lauri Teivaiselle. Luin vuonna 1975 Vapaa Ajatteliija - lehdestä tämän arvostetun biologin artikkelin ”Jeesuksen kuolema”. Teivainen tähdensi siinä, että ”biologisesti katsoen hänellä [Jeesuksella] ei ollut pienintäkään mahdollisuutta nousta kuolleista”. Tämähän pitää paikkansa ilman muuta. Mainitsin jokunen vuosi tapaoksen jälkeen tästä ja muista Teivaisen Vapaa-Ajattelijassa julkaisemista artikkeleista eräälle ystävälleni, joka on harras kristitty ja asui samalla paikkakunnalla kuin Lauri Teivainen. Hän oli melkein loukkaantunut, sillä rouva Terttu Teivainen taas oli paikkakunnan kirkkoneuvoston jäsen, ja pariskunnan kotona oli pidetty kotiseurakunta, joissa herra Teivainen oli ollut läsnä.

Tämä episodi ei oikeastaan kuulune tässä asiaan, mutta mainitsen sen vain hyvänä esimerkkinä siitä, miten kristityt helposti yksinkertaistavat asioita liian paljon. Lauri Teivainen lienee yksinkertaisesti sitä ihmistyyppiä, joka pystyy osallistumaan kuuntelijana niin sanoakseni vastaleirin kokouksiin ja pitämään tällöin mölyt mahassaan, niin kuin sanotaan.

Lauri Teivainen lähti dogmaattisesta näkemyksestä, jonka mukaan ei voi olla olemassa aineellisen maailman, materian, yläpuolella olevaa Jumalaa tai muuta todellisuutta. Silloin hänen oli selitettävä kertomukset Jeesuksen ylösnousemuksesta järjettömiksi, koska ne eivät sovellu hänen opinkappaleisiinsa, dogmeihinsa. Tässä hän muistuttaa niitä kristittyjä, jotka vastustavat jotakin teologista Raamatun selitystä, eksegeesiä, sillä perusteella, että he katsovat jonkun eksegeetikon näkemysten johtavan joidenkin olennaisina pidettyjen kristinuskon dogmien kieltämiseen.

Usein olen tähdentänyt sitä, ettei eksegeettisiä teorioita pitäisi koskaan vastustaa dogmaattisin perustein. Raamattua on selitettävä sen mukaan, mitä eksegeettisen eli selitysopillisen tutkimuksen avulla on todettavissa. Raamatun tekstejä on tällöin käsiteltävä niin kuin mitä tahansa kirjoitusta, ja työssä on hyödynnettävä kaikkia käyttökelpoisia historian tutkimuksen ja kielitieteen keinoja.

Tavallaan tämä ajattelutapa soveltuu mielestäni hyvin yhteen myös sen kanssa, että meidän ihmisten viisaus, filosofia, älylliset ponnistelut ovat yhtä tyhjän kanssa, mikäli haluamme oppia tuntemaan Jumalaa. Jumala, joka on ilmoittanut itsensä Sanassaan, on meidän opettajamme, me olemme aina vastaanottavana puolena. Historiallis-kriittisen eksegetiikan avulla pystymme ymmärtämään Raamattua, Jumalan ilmoituksen välinettä. Ja silloin meidän on aina oltava valmiina tarkistamaan perinnäisiä näkemyksiä, olivat ne sitten fundamentalistisia, liberaalisia tai jotakin siltä väliltä.

Puhuin äsken Raamatusta Jumalan ilmoituksen välineenä, en ilmoituksena. Islamissa Koraani on iankaikkinen kirja, jonka alkuperäiskappale on taivaassa. Sieltä on yksi kappale pudonnut maan päälle, ja se on ehdottomasti ja joka suhteessa erehtymätön. Tämä koskee nimenomaan sen alkuperäistä arabiankielistä laitosta. Muunkieliset käännökset eivät ole Koraaneja, vaan pelkkiä käännöksiä.

Kristinuskossa ei Raamatun nähdäkseni pitäisi olla samassa asemassa kuin Koraani on islamissa. Kristinuskossa on mainitussa asemassa Jumalan Poika Jeesus Kristus, Jumalan Sana, joka tuli lihaksi ja asui meidän keskellämme (Joh. 1:14).

Tässä en sinänsä halua ottaa kantaa Raamatun inspiraation luonteeseen tai siihen, voiko siihen sisältyä historiallisia tai muita erehdyksiä. Viittaan Lutheriin, joka sanoi, että jos Herodes, Pilatus, Kaifas ja Hannas kirjoittaisivat sellaista, mikä edistää Kristuksen asiaa, nämä kirjoitukset olisivat kullan arvoisia, mutta jos Pietari, Johannes ja Paavali kirjoittaisivat sellaista, mikä ei aja Kristuksen asiaa, heidän kirjoituksensa vastaisivat arvoltaan heiniä ja olkia.

Ja kun nyt palaamme illan varsinaiseen tekstiin, syntyy mielenkiintoista problematiikkaa. Nuoruudessani kuuntelin erästä ”vanhauskoisissa” piireissä suosittua ja arvostettua pappia, joka ilmeisesti pyrki vaikuttamaan nuorten kuulijoittensa mieliin voimakkaalla ja vakuuttavalla puheella. Kerran toisensa jälkeen hän lausui: ”Käy vakuuttumaan, sillä...” ja joka kerta tätä fraasia seurasi pitkä, vakuuttavaksi tarkoitettu argumentointi, jolla hän koetti todistaa aukottomasti, että Kristuksen ylösnousemus on historiallinen tosiasia. Hän tarkoitti hyvää, mutta

mieleeni tulee tämäntapaisista todisteluyrityksistä sanonta ”paljon porua, vähän villoja”. Retorisen mahtipontinen esitys ei vaikuta vakuuttavasti niihin, jotka eivät ole asiasta jo ennestään vakuuttuneita.

Hyvin monet muutkin teologit ovat koettaneet osoittaa historiatieteen menetelmin, että Jeesuksen ylösnousemus on kiistaton historiallinen tosiasia. Arvostetun seurakuntapapin laatimassa ”Tietolippaassa”, jota käytettiin rippikouluopetuksessa vielä 1970-luvulla, lausutaan ensin, että ”Ylösnousemus on niin suuri asia, ettei se tarvitse meidän todistelujamme”. Mutta kun katolla työskentelevän korjausmiehen kannattaa aina kiinnittää itsensä köydellä savupiippuun, lähtee kirjoittaja kuitenkin varmemmaksi vakuudeksi esittämään todistelua vedoten mm. ruotsalaiseen historian professoriin Harald Hjärneen, joka ”on sanonut epäilevänsä enemmän sitä, että Aleksanteri Suuri on koskaan elänyt, kuin sitä, että Jeesus on noussut kuolleista. Niin vakuuttavia ovat todistukset.”

Tähän en malta olla huomauttamatta hapahkoon tapaani, että Harald Hjärnen poika Erland Hjärne, historian professori ja isänsä veroinen historiantutkija, puolestaan lienee ollut vapaa-ajattelija, paitsi silloin kun häntä vaivasi voimakas masennus. Silloin hän oli taipuvainen hartaaseenkin kristillisyyteen. Ollessaan paremmassa kunnossa hän ei liene ollut uskova kristitty. Niin vakuuttavia olivat todistukset.

Nyt voidaan tietysti kysyä, miksi minä itse uskon Kristuksen ylösnousemukseen, jos historiatieteellisen koulutuksen saaneena ihmisenä en pidä historiatieteellisiä todisteluyrityksiä vakuuttavina.

Niin, miksi? Jeesus sanoi Nikodemokselle: ”Tuuli [alkutekstissä *pneuma* merkitsee sekä henkeä että tuulta] puhaltaa missä tahtoo. Sinä kuulet sen huminan, mutta et tiedä, mistä se tulee ja minne se menee. Samoin on jokaisen Hengestä syntyneen laita.”(Joh. 3:8).

En todellakaan osaa perustella omalta kannaltani, miksi uskon Jeesuksen ylösnousemukseen. Minä en ole uskoani synnyttänyt, vaan sen on synnyttänyt Jumalan Henki sanansa välityksellä. En olisi omien ponnisteluitteni avulla voinut omaksua kristillistä uskoa, vaan se on Jumalan työtä. Olisikohan parempi, että emme yrittäisi todistella Jeesuksen ylösnousemusta sen paremmin retorisilla tehokeinoilla kuin historiallisia yksityiskohtia grammalleen puntaroimallakaan? Ehkä voisimme antaa Jumalan sanan vaikuttaa omalla voimallaan?

Saattaakin tuntua perin epäjohdonmukaiselta, jos tässä sittenkin lähden historiallisen kritiikin tielle. Jos luemme kaikista neljästä evankeliumista niihin sisältyvät kertomukset Jeesuksen ylösnousemuksesta, on vaikea välttää havaintoa, jonka mukaan ne poikkeavat yksityiskohdissaan melkoisesti toisistaan. Itse katsoisin, että on vaikea ajatella että ne olisivat historiallisesti kaikki yhtä tosia. Tietysti moni ajattelee juuri näin, enkä suinkaan leimaa sellaista näkemystä humpuukiksi. Huomautan vain, että tässä kohdataan melkoisia vaikeuksia. Moni ateistifilosofi lausuisi riemuissaan, että kertomukset ovat keskenään niin ristiriitaisia, että ne eivät kerta kaikkiaan voi edustaa mitään historiallista totuutta.

Mutta hiljaa mäissä. Tapahtumat, joiden väitetään aikoinaan tapahtuneen pääsiäisen aikaan Jerusalemissa, eivät ole selvitettävissä pelkästään teorioiden ja teoreettisen ajattelun, filosofian tai vastaavan, avulla. Otan

tässä esiin joitakin teorioita, joita tyhjän haudan probleemista on esitetty ja perusteltu, ja tarkastelen niitä koulutukseni mukaisesti historiallisen kritiikin valossa.

On oppineita teologeja, jotka uskovat lujasti, että Jeesus aluksi haudattiin teloitettujen joukkohautaan eikä kukaan useaan kuukauteen ollut kiinnostunut hänen ruumiistaan. Näin arveli edesmennyt saksalainen teologi Rudolf Bultmann, henkilökohtaisesti harras kristitty, jonka perusajatuksena oli, niin kuin hän äidin kielellään formuloi, Entmythologisierung. Kristinuskosta oli hänen mielestään eliminoitava mytologinen aines, ja tämän puhdistustyön avulla siitä oli seulottava se, mikä siinä on historiallisesti totta ja aitoa. Meikäläisistä teologeista Matti Myllykoski pitää todennäköisenä, että Jeesuksen ruumis heitettiin johonkin joukkohautaan ja että ylösnousemuksen todistajina pidetyt naiset yksinkertaisesti vain näkivät jonkin tyhjänä olevan haudan ja olettivat, että Jeesus on ollut siinä ja ylösnoussut.

Kuvatussa teoriassa on toki puolensa. On yllättävää, että Pilatus antoi Joosef Arimatialaiselle luvan haudata Jeesus yksityiseen hautaan, muualle kuin teloitetut tavallisesti haudattiin. Kuitenkin evankeliumeista saa sen kuvan, että Pilatus suhtautui juutalaisiin välinpitämättömän ylimielisesti eikä suuria välittänyt siitä, mitä nämä puuhailivat. Tällöin ei ole kovinkaan suuri ihme, jos hän tuumi, että ”ottakoon toi Jooseppi nyt sen Jeesuksensa ja haudatkoon minne tykkää, oon niin kerta kaikkiaan kyllästynyt koko asiaan.”

Tällainen asenne ei välttämättä ole epäuskottava, sillä Pilatus oli tuonaikaisten juutalaisten historioitsijoiden Filonin ja Josefuksen teosten

mukaan virkamies, joka ei ollut tehtäviensä tasalla ja oli taipuvainen väkivaltaisuuteen. Myöhemmin hänet liene erotettu, kun hän oli surmauttanut joukon samarialaisia, jotka eivät olleet tehneet muuta kuin etsineet aarretta Garissimin vuorelta, joka oli ja on nykyäänkin heidän pyhä temppelivuorensa. Samarialaisia elää nimittäin vielä nykyäänkin Israelissa omana yhteisönään, vaikka heidän lukumääränsä on sangen vähäinen.

Joukkohautateorian heikkoutena taas on se, että mitkään historialliset lähteet eivät suoranaisesti tue sitä. Olen taipuvainen epäilemään sen jyrkimpiä kannattajia eräänlaisesta uskomustieteestä. Mielestäni monet eksegeetit – kuuluivatpa mihin suuntaukseen hyvänsä – luulevat liikoja itsestään ja menetelmistään ja pitävät vankkoina historiallisina totuuksina asioita, joita tällainen tavallinen tyhmä filosofian maisteri ja historikko pitäisi enintään jossain määrin todennäköisinä. Toisella kannalla olevien tutkijoiden käsityksiä kuurnitaan kuin hyttysiä, mutta omia tutkimustuloksia ei alisteta muuhun kuin erittäin suurpiirteiseen kritiikkiin.

Tosin en itse ole teologi, ja jo antiikin ajalta tunnettu viisaus sanoo, että ”suutari pysyköön lestissään”. Ihmisen vain pitää olla itserakas ja kritikoida toisia. Minun osaltani kyseessä on sukuvika, sillä isoäitini isä oli suutari, mutta hän ei pysynyt lestissään, vaan muutti Kanadaan ja työskenteli kuparikaivoksen peltiseppänä. Sanoohan toinen sananparsa kyllä, että ”kukaan ei ole seppä syntyessään”, mutta ehkä tämä Rintalan Antti ensin vähän katseli peltiseppien työskentelyä ja oppi konstin äkkiä. Hän teki Kanadassa julmasti rahaa, mutta kuoli sitten keski-iässään Copper Cliffissä, mahdollisesti niin modernilla tavalla kuin ympäristömyrkkysten uhrina, vaikka siitä on jo yli sata vuotta aikaa.

Akateemisessa maailmassa tunnetaan vanhastaan käsite *furor teologicus*, teologinen raivo. Olen itse monesti joutunut näkemään ja kokemaan kammottavia esimerkkejä siitä. Verraten harvassa on leppoisia akateemisia teologeja, jotka pystyisivät keskustelemaan käsityksistään ja mielipiteistään rauhallisesti ja kiihkottoman asiallisesti. Monet akateemiset isät suhtautuvat oppeihinsa ja tutkinustuloksiinsa erittäin emotionaalisesti, ja niinpä keskinäinen haukkuminen saa muotoja ja ilmauksia, joita on vaikea pitää kristittyjen keskusteluihin sopivina. Tämä koskee muuten muitakin tiedekuntia, kuten olen akateemista maailmaa läheltä seuranneena havainnut. Ehkä eniten sentään vihaavat toisiaan juuri teologit, enkä ole havainnut tässä eroja konservatiivisten ja liberaalisten teologioiden välillä. Autoritaarisia persoonallisuuksia on joka tapauksessa kummassakin leirissä – jos kohta on myös asiallisia ja rauhallisia ihmisiä, jotka eivät moiti pahemmin ketään.

No, seuraavana otan sitten esiin teorian, jonka mukaan opetuslapset todella anastivat Jeesuksen ruumiin yöllä. Tämä mahdollisuus tuntuu kristillisen seurakunnan uskon kannalta oudolta, ja on monia, jotka eivät halua ottaa sitä kuuleviin korviinsakaan. Silti katsoisin, ettei sitä voida aukottomasti osoittaa historiallisesti paikkaansapitämättömäksi. Mutta tällaisesta murtovarkaudesta ei ole liioin mitään uskottavia todisteita. Vartiopalvelusta suorittavan sotilaan olisi luullut saaneen kovat rapsut – jos haluamme käyttää lievää sanontaa –, mikäli hän olisi jättänyt puuttumatta asiaan.

Uusimpina aikoina, joskus 1900-luvulla, on esitetty teoria, jonka mukaan Jeesuksen kuolema oli täysin lavastettu tapahtuma. Teorian mukaan Jeesus pani tällaisen harhautuksen toimeen huolellisen

etukäteissuunnittelun pohjalta ja yhteistyössä avustajiensa kanssa. Ajatellaan, että hän vaipui ristillä jonkinasteiseen tajuttomuuteen ja että suunnitelmaa jatkettiin ottamalla hänet kohta sen jälkeen ristiltä.

On kyllä totta, että tavallisimmin kesti useita päiviä, ennen kuin ristiinnaulitut ihmiset kuolivat. On kuitenkin syytä ottaa huomioon, että Jeesus oli ristillään pohjattoman surun, tuskan ja epätoivon vallassa. Hänen käsityksensä mukaan pimeys oli saanut vallan. Hänen lähimmät ystävänsä ja kannattajansa olivat petttäneet hänet. Isä Jumalakin oli hänet hylännyt, ja niinpä hän lausuikin: *Elooi, elooi, lema sabaktani*. Kun siis otetaan huomioon Jeesuksen mieliala, en pitäisi epäuskottavana sitä, että hän kuoli jo muutaman tunnin kuluttua. Raakamainen pahoinpitely ja kidutus eivät olleet ainoana syynä hänen kuolemaansa. Jeesus kuoli myös surusta.

Palatakseni ”hämäysteoriaan”, niin sen mukaan siis Jeesuksen avustajat ottivat hänet kiireesti pois ristiltä, heti kun hänen ulospäin näkyvä fyysinen tilansa alkoi selvästi muistuttaa kuolemaa. Tässä huomauttaisin kuitenkin, että jos ihminen on huijari, hän tuskin mielellään antaa naulita itseään ristiin. Jonkinlaista ”valekuolemaa” olisi voinut seurata todellinen kuolema,. Riski olisi ollut niin suuri, että huijarin ei uskoisi sitä mielellään ottavani.

”Hämäysteorian” mukaan Jeesus hautauksensa jälkeen riittävästi toinnuttuaan poistui haudastaan ja ilmestyi opetuslapsilleen muka ylösnousseena sekä johti sitten alkuseurakunnan syntyä ja toimintaa jostakin piilopaikasta käsin.

”Hämäysteoria” on nokkela, mutta se on puhdasta science fictionia. Historiantutkimuksen kanssa sillä ei ole mitään tekemistä. Jeesus, kuten tunnettua, julisti ilosanomaa Jumalan valtakunnasta, auttoi ahdistuneita ihmisiä ja julisti heille anteeksiantamuksen, arvosteli rahanahneutta ja itsekkyyttä sekä paransi sairaita. Sitä vastoin hänellä ei ollut tapana pelleillä. Kuten edesmennyt professori Jussi Aro on huomauttanut, Jeesus suhtautui tehtäväänsä aivan liian vakavasti ruvetakseen mokomaan ilveilyyn. Ja jos noin kokeeksi koettaisimme sittenkin pitää ”hämäysteoriaa” uskottavana, eivät kertomukset Jeesuksen ylösnousemuksesta sovi yhteen sen kanssa. Jeesus esiintyi Raamatun mukaan vain joitakin harvoja kertoja maan päällä kuolemansa jälkeen. Jos hän olisi ollut hämäysteorian mukainen huijari, hän olisi luultavimmin ilmestynyt kannattajilleen monet kerrat saadakseen heidät vakuuttumaan hänen ylösnousemuksestaan ja antanut yksityiskohtaiset ohjeet seurakunnan toiminnasta ja opista.

Mutta mitä olisi ajateltava edellä mainitsemistani ristiriitaisuuksista tai ainakin huomattavista yksityiskohtien eroavuuksista, jotka ovat havaittavissa, kun verrataan kaikkien neljän evankeliumin ylösnousemuskertomuksia?

Historikkona sanon heti alkuun, että jos mainitut kertomukset olisivat kaikilta osin jokseenkin tarkasti yhtäpitäviä, se saisi minut vahvasti epäilemään niiden historiallista luotettavuutta. Se viittaisi siihen, että ne on yhtenäistetty jälkeen päin – siinä tarkoituksessa, etteivät niiden eroavuudet herättäisi epäilyksiä. Varmaa on, että kertomuksia ei ole tällä tavoin peukaloitu niiden uskottavuuden tehostamiseksi.

Toiseksi on otettava huomioon, että eri henkilöiden kertomukset samoista tapahtumista poikkeavat usein varsin paljon toisistaan. Sen tietää jokainen laamanni, jokainen hovioikeudenneuvos ja Korkeimman oikeuden jäsen eli oikeusneuvos. Eikä näissä suurissa eroavuuksissa läheskään aina ole kysymys siitä, että esimerkiksi silminnäkijätodistajat olisivat epärehellisiä. Jokainen ihminen, joka on itse näkemässä jotakin merkittävää tapausta, saa alun alkaen siitä ainakin jossain määrin toisen käsityksen kuin muut. Havaintokyky, muistin tarkkuus ja sen eri osa-alueiden vahvuus tai heikkous vaihtelevat, ja etenkin silloin kun tapahtumat koetaan voimakkaan emotionaalisesti, myös katsojan oma näkökulma ja hänen subjektiivinen suhtautumisensa toimijoihin vaikuttavat suuresti hänen lausuntoihinsa.

Ei pidä unohtaa, että evankeliumit on kirjoitettu vasta huomattavan pitkän ajan kuluttua Jeesuksen kuolemasta. Markuksen evankeliumi lienee syntynyt 60- ja 70-lukujen vaihteessa, Matteuksen versio ehkä vuosien 80 ja 100 välillä. Ja kun Jeesuksen kuolema ja ylösnousemus ajoittuivat suunnilleen vuoteen 30, on hyvin ymmärrettävää, etteivät eri evankelistojen todistukset ole kaikilta osin yhtäpitävä. Jeesus oli sitä paitsi henkilö, josta hänen maanpäällisen toimintansa aikana ja sen jälkeen keskusteltiin todella paljon – no, niinhän mekin nyt tässä keskustelemme hänestä. Selvää on, että liikkeellä oli monenlaisia suullisena traditiona välittyviä kertomuksia, jotka eivät kaikki olleet todenmukaisia eivätkä luotettavia. Kova urakka on evankelistoilla ollut, kun he ovat tehneet tutkimustyötään. He ovat käsitelleet kriittisesti tuota laajaa suullista materiaalia ja pyrkineet selvittämään, mikä siinä on todenperäistä. Näin on syntynyt neljä eri evankeliumia. Meidänkin aikanamme rehelliset ja taitavat historiantutkijat saavat samoista tapahtumista erilaisia käsityksiä, eikä ole syytä ihmetellä, että niitä saivat myös tutkijat Matteus, Markus, Luukas ja Johannes. Se kuuluu kriittisen historikon toimenkuvaan.

Ja kun kristillisissä seurakunnissa ilmeni jo varhaisina aikoina monenlaisia teologisia korostuksia – jotka johtivat jo varhain myös suuriin erimielisyyksiin –, lieenee jokseenkin selvää, että niilläkin oli vaikutuksensa evankeliumien saamaan lopulliseen muotoon. Monien teologiiden ja muiden uskonasioista kiinnostuneiden mielestä sensaatiot ovat poikaa, ja niinpä jotkut ovat innostuneet suuresti niin sanotuista apokryfisistä evankeliumeista. Ne ovat siis evankeliumeiksi tarkoitettuja kirjoja, joita kirkko ei lopulta kuitenkaan hyväksynyt Raamattuun. Niitä on varsin monia, mutta monet niistä on löydetty vasta 1900-luvun puolivälin aikoihin. Apokryfisiä evankeliumia on monissa kristillisissä seurakunnissa luettu varhaisina aikoina ahkerastikin, mutta niitä ei ole otettu Raamatun kaanoniin – siis kirkko päätyi aikoinaan siihen, että niiden sisältö ei vastaa luotettavina pidettäviä tietoja Jeesuksen elämästä ja hänen opetuksistaan. Useimmat nykyteologitkin pitävät niiden lähdearvoa vähäisenä.

Neljän evankeliumin ylösnousemuskertomusten eroavuudet eivät siis mielestäni viittaa siihen, ettei Jeesuksen ylösnousemus olisi historiallinen tosiasia. Olennaisissa asioissa ne sitä vastoin ovat melkoisen yhtäpitäviä. Emme pysty kaikilta osin selvittämään, millä evankeliumeissa esiintyvillä kertomuksilla on suurin historiallinen lähdearvo. Käsitykseni kuitenkin on se, että Raamattu on kirjoitettu Jumalan johdolla ja hänen innoittamana. Kuten Seppo-ystävämme tässä taannoin lausui, ei Raamatussa ole mitään mukana sattumalta. Noista eriävistä yksityiskohdista meillä voi olla runsaasti opittavaa, ja sen vuoksi ne ehkä ovat Raamattuun päässeetkin.

Kaiken kaikkiaan sanoisin, että filosofi voi hyvinkin pitää eri ylösnousemuskertomuksia niin ristiriitaisina, ettei niitä kukaan

arvostelukykyinen ihminen voi uskoa. Historikkona olen tässä tarkastellut asiaa omasta ammatillisesta näkökulmastani, ja olen siis sitä mieltä, ettei omaan tieteenalaani kuuluva kriittinen tutkimus suinkaan osoita sanottujen kertomusten pääsisällön todenmukaisuutta mahdottomaksi.

Jeesus vain oli sellainen henkilö, joka useasti herätti vastustusta ja vihaa. Näitä on sitten hänen seurakuntaansakin kohdistunut paljon. Ajattelisin, että kaikkina aikoina häntä on pidetty röyhkeänä ja vakiintunutta yhteiskunnallista ja yhteisöelämää uhkaavana ja rienaavana henkilönä.

Ymmärtäähän sen, että se herätti pahaa verta että tavallinen rakennustyömaan jätkä alkoi julistaa Jumalan valtakunnan tuloa niin kuin paraskin asiantuntija. Sitten hän vielä moitti ankarasti seurakuntaelämän johtajia sekä hemmotteli kaiken maailman retkuja ja prostituoituja ja huijareita. Hänen parhaat kaverinsa olivat kalastajia, jotka nyt rikkoivat vallitsevaa laintulkintaa jatkuvasti sen ammattinsa takia. Ja Jeesuksella oli vielä otsaa antaa ihmisille syntejä anteeksi. Minäs muuta moko hommaa voitiin pitää kuin räikeänä jumalanpilkkana. Ja kun tuo ”suunsoittaja” sitten saadaan eliminoiduksi, niin hänen oppilaansa väittävät hänen nousseen haudastaan.

Tämä alustus on kyllä venynyt valtavan pitkäksi, mutta vielä käsittelisin lähetyksäskyä. Senkin historiallista todenmukaisuutta on usein epäilty vahvasti. Jeesushan oli maan päällä eläessään esittänyt lausuntoja, jotka näyttivät vahvasti viittaavan siihen, että hän katsoi tehtävänsä koskevan ainoastaan juutalaisia, ei muita kansoja. Tosin evankeliumeissa on myös kertomuksia, joissa Jeesus auttaa ja lohduttaa *gojimeja*, vierasheimoisia. Jos Jeesus katsoi tehtävänsä rajoittuvan ainoastaan juutalaisen kansan

keskuuteen, voidaan lähetyskäskyä mahdollisesti pitää myöhemmin tekaistuna, epähistoriallisena väärennöksenä.

Ongelmallista toki on se, että alkuseurakunta, jonka kaikki jäsenet lienevät olleet juutalaisia, ei aluksi ryhtynyt harjoittamaan lähetystyötä muiden kansojen kuin juutalaisten keskuudessa. On arvioitu, että ensimmäisestä kristillisestä helluntaista kesti ehkä kolmisen vuotta, ennen kuin varsinaiseen pakanalähetykseen ryhdyttiin.

Jos siis väitetään, että Jeesus halusi olla pelkästään juutalaisten opettaja ja että hän ei halunnut mitään kansainvälistä lähetystyötä vastaisuudessakaan harjoitettavan, väite osoittaa nähdäkseni verraten puutteellista juutalaisen uskonnon ja sen historian tuntemusta.

Jo Israelin ja Juudan kirjaпроfeettojen teksteistä ilmenee nimittäin selvästi, että he eivät pitäneet Jahvea pelkästään juutalaisten Jumalana. Tulevassa Jumalan valtakunnassa kokoontuvat heidän mukaansa *kaikki* maailman kansat Herran pyhälle vuorelle ja sen juurelle kunnioittamaan Herraa.

Käytännössä tämä johti siihen, että juutalaiset tekivät lähimpinä Jeesuksen maallista elämää edeltäneinä ja sitä seuranneina vuosisatoina aktiivista lähetystyötä pakanoiden keskuudessa ja pyrkivät saamaan vierasheimoisia *proselyyteiksi*, käännyttäviksi, jotka liittyisivät Juudan kansaan ja siten Jumalan seurakuntaan. Eräänlaisena väliasteena olivat *Jumalaa pelkäävät*. He olivat vierasheimoisia, jotka lukivat ja kuuntelivat heprealaista Raamattua, jota kristityt sanovat Vanhaksi testamentiksi. He

uskoivat siihen Jumalaan, josta juutalaisten pyhät kirjat kertovat, ja noudattivat joitakin Mooseksen lain ja sen tulkintatradition edellyttämiä tapoja. – Kristinuskon tultua Rooman valtakunnan valtionuskonnoksi juutalaiset joutuivat ennen pitkää lopettamaan aktiivisen vierasheimoihin kohdistuvan lähetystyön. Nykyäänkään sitä ei harjoiteta aktiivisesti, mutta juutalaisen seurakunnan jäseneksi voidaan kyllä ottaa se, joka tätä pyytää. Tällöin on useimmiten kyseessä ei-juutalainen, joka on avioitumassa juutalaisen kanssa, ja syynä on usein myös se, että avioparin tulevien lasten halutaan saavan juutalaisen kasvatuksen ja identiteetin.

On siis mielestäni hieman omituista väittää, että Jeesus ja alkuseurakunta eivät olisi hyväksyneet evankeliumin levittämistä ei-juutalaisten keskuuteen. Se merkitsisi sitä, että he olisivat suhtautuneet pakanoiden keskuudessa harjoitettavaan lähetystyöhön päinvastaisella tavalla kuin juutalaisuuden vallalla oleva suunta. Kun kristillinen pakanalähetys sentään alkoi melko pian helluntain tapahtumien jälkeen, tämä horjuttaa edelleen väitettä, jonka mukaan Jeesuksen seurakunta oli alun perin vain etnisiä juutalaisia varten.

Jae 19 ...kastakaa heidät Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen.

Keskiajalta saakka on ollut kirkkokuntia, jotka eivät voi hyväksyä uskoa kolmiyhteiseen Jumalaan: Isään, Poikaan ja Pyhään Henkeen. Viime vuosisatoina tällainen virtaus on voimistunut. Paljon on itseään vakaumuksellisia kristittyinä ja kirkon ystävinä pitäviä ihmisiä, joille kolminaisuusoppi on punainen vaate. Toisaalta joku suomalainen kansainvälisesti tunnettu matemaatikko – ikävä kyllä en ole saanut selvitettyä kuka, mutta tieto vaikuttaa minusta luotettavalta – on

sanonut pitävänsä kristillistä kolminaisuusoppia suurimpana saavutuksena, mihin logiikka on yltänyt.

Kolminaisuusopin vastustajat ovat hanakasti tarttuneet Matteuksen evankeliumin kastekäskyn mahdolliseen epähistoriallisuuteen. Apostolien teoissahan mainitaan tapauksista, joissa ihmisiä on kastettu *Jeesuksen nimeen*. Tässä ei siis mainita kastetta kolmiyhteisen Jumalan nimeen. Itsekin pitäisin todennäköisenä, että Matteuksen evankeliumin kastekäskyssä esiintyvä sanonta *Isän, Pojan ja Pyhän Hengen nimeen* ei ole alkuperäinen. Tätä ei tarvinne pitää suurenakaan ongelmana, sillä Uuden testamentin kirjat on, kuten edellä huomautin, toimitettu monien eri vaiheiden saatossa suullisen perimätiedon pohjalta. Mainittu kolminaisuusoppiin viittaava sanonta on pikemminkin kolminaisuusoppia tukeva todiste, koska se osoittanee, että tuo oppi tai ainakin siihen myöhemmin johtanut ajattelutapa oli vallalla ”Matteuksen seurakunnassa” jo viimeistään seitsemänkymmenen vuoden kuluttua Jeesuksen ylösnousemuksesta.

Koulukunta, jonka mukaan kolminaisuusoppi on kirkon opin myöhemmän peukaloinnin tulosta eikä todellista varhaiskristillisyyttä, on liberaaliteologiassa sangen vahva. Toisaalta voidaan kysyä, miksi sitten varhaiset seurakunnat käyttivät Jeesuksesta nimitystä *Kyrios*, Herra, jota ei käytetty kenestäkään muusta kuin kumarrettavasta Jumalasta. Monet moderneina itseään pitävät uskovaiset julistavat, että kirkko menettää jatkuvasti kannattajiaan ja merkitystään, mikäli se jatkuvasti pitää kiinni kolminaisuusopista. Tähän olen joskus vastannut, että mikäli näin olisi, pitäisi Suomessa olla hyvin paljon kveekareita (joille Raamattu ei ole ohjeellinen kirja, vaan jotka uskovat ”Hengen valon” johdattavan heitä) sekä unitaari-universalisteja (jotka kieltävät kolminaisuusopin ja pitävät ikuista rangaistusta mahdottomana asiana). Kveekareita tuskin on

Suomessa kahtasataakaan henkeä, ja Unitaaris-Universalistisen kirkon jäsenmäärä tuskin ylittää neljääkymmentä. Nämä kirkkokunnat, etenkin viimeksi makinittu, ovat tosin toimineet Suomessa vain vähän aikaa, mutta jos kolminaisuusoppi olisi turmion iljetys, joka vieraannuttaisi ihmisiä kirkosta, olisi tosikristittyjen silti pitänyt jo liittyä suurin joukoin puheena oleviin kirkkokuntiin.

Kolminaisuusoppia vastustavia kirkkoja tai lahkoja on maailmalla verraten harvoja. Näistä merkittävimpiin kuuluvat Jehovan todistajat sekä niin sanottu Ehtoovalon seurakunta, joka edustaa vaarallisena pidettävää lahkoa, ns. armstrongilaisuutta. Nämä eivät ole oikein rohkaisevia esimerkkejä antitrinitarismista, kolminaisuuden kieltävästä teologiasta.

Ylipäänsä olen sitä mieltä, että jos joku profeetta, saarnaaja tai teologi julistautuu uskonpuhdistajaksi, tämä viittaa epätieteelliseen ja narsistiseen ajattelutapaan. Sellaiset kristinuskon perustotuudet kuin kolminaisuusoppi, oppi Kristuksen sovituskuolemasta ja oppi hänen neitseellisestä syntymästään ovat olleet kristillisen seurakunnan yhteistä omaisuutta kirkon varhaisista vaiheista asti. Se, joka kieltää nämä ja väittää, etteivät ne kuulu todelliseen kristinuskoon, leimaa siis epäsuorasti valtaosan kaikista entisaikojen kristityistä, ainakin teologeista, joko huijareiksi tai typeryksiksi.

Pidän itseäni hyvin vahvasti skeptikkona. En ole ainakaan aikuisiälläni koskaan voinut hyväksyä auktoriteetteja enkä uskonut mitään ilman muuta. Sanoisin kuitenkin, että juuri skeptis-kriittinen näkemykseni on tehnyt minusta tavallisen luterilaisen kristityn. Englantilainen kirjailija G.K. Chesterton on kirjoittanut: "Sanotaan, että kun ihminen lakkaa

uskomasta Jumalaan, hän lakkaa uskomasta mihinkään. Todellisuudessa on niin, että kun ihminen lakkaa uskomasta Jumalaan, hän siitä lähtien uskoo mitä tahansa.”